Институт за комуникациски студии

DREJT NJË SISTEMI KOMBËTAR PËR REZISTENCË NDAJ NDËRHYRJEVE TË HUAJA DHE MANIPULIMIT ME INFORMACIONET

prof. i asociuar Aleksandar Grizhev
prof. dr. e asociuar Vesna Poposka
mr. Dejan Andonov

REZYME

Ndërhyrja e huaj dhe manipulimi i informacionit (NHMI) është një kërcënim i heshtur, por i fuqishëm që synon të minojë besimin në institucione, të prishë procesin demokratik dhe të thellojë polarizimin në shoqëri. Maqedonia e Veriut, si një vend në udhëkryq të interesave gjeopolitike, duhet të krijojë urgjentisht një sistem të integruar dhe funksional për t'iu përgjigjur kërcënimeve të tilla. Megjithëse ekziston vetëdije për problemin dhe infrastrukturën themelore institucionale, qasja kombëtare është ende e fragmentuar, reaktive dhe e varur nga iniciativat individuale, pa një mekanizëm të koordinuar dhe të qëndrueshëm.

Prandaj, nevojitet një zgjidhje institucionale që do të bashkojë institucionet publike, mediat, komunitetin akademik dhe sektorin civil në një mbrojtje të përbashkët kundër ndikimeve të informacionit. Për këtë qëllim, tre modele janë të mundshme: krijimi i një qendre të pavarur për qëndrueshmëri digjitale ose kombëtare, krijimi i një mekanizmi kombëtar koordinimi nën Qeverinë, ose integrimi në Këshillin Koordinues të Komunitetit të Inteligjencës dhe Sigurisë.

Pavarësisht nga modeli, qëllimi është i njëjtë – krijimi i një sistemi kombëtar të bazuar në koordinimin ndërinstitucional, edukimin mediatik, ndërgjegjësimin e publikut dhe bashkëpunimin ndërkombëtar.

REKOMANDIME PËR QEVERINË

- Përcaktimi i një modeli institucional dhe transportuesi dhe emërtimi i pikave të kontaktit në të gjitha institucionet përkatëse;
- Vendosja e një kalendari të rregullt të aktiviteteve, hartimi i një procedure standarde "raport – vlerësim - reagim" për menaxhimin e incidenteve dhe zhvillimi i skenarëve universalë dhe listave për kontroll;
- Forcimi i kapaciteteve njerëzore;
- Komunikimi parandalues rreth narrativave manipuluese të pritshme;
- Shkëmbimi i informacionit përmes një baze të përbashkët; dhe
- Krijimi i treguesve për monitorimin e performancës.

Është e nevojshme të ndërmerren masa dhe politika shtesë, siç janë:

- Rishikimi dhe azhurnimi i Strategjisë për Ndërtimin e Rezistencës dhe Ballafaqimin me Kërcënimet Hibride (2021–2025);
- Forcimi i kapaciteteve institucionale për monitorim dhe analizë;
- Prezantimi i programeve për edukim mediatik dhe digjital në sektorin publik;
- Përfshirja e sektorëve akademikë dhe qytetarë përmes partneriteteve të formalizuara;
- Integrim më i madh me mekanizmat e NATO-s dhe BE-së për të luftuar NHMI-në.

Kërcënimet e informacionit si një front i ri

Ndërhyrja e huaj dhe manipulimi i informacionit (NHMI) është një term i përgjithshëm për aktivitete (të këqija) të qëllimshme dhe të koordinuara nga aktorë të huaj shtetërorë ose joshtetërorë, që synojnë formimin e opinionit publik, prishjen e proceseve demokratike dhe zgjedhore dhe dobësimin e stabilitetit dhe besimit në institucionet e një vendi tjetër. NHMI në thelb paraqet keqpërdorim të parimeve dhe mjeteve demokratike - ajo sulmon kundërshtarin me fushata dezinformimi përmes përdorimit të sistemeve të hapura (media të lira, rrjete sociale, pluralizëm politik të garantuar nga demokracia).

Zhvillimi i shpejtë i teknologjive digjitale, lidhja në rritje dhe natyra transnacionale e flukseve të informacionit lejojnë që operacione të tilla të kryhen në mënyrë më efikase - përmes përdorimit të rrjeteve të koordinuara, identiteteve të fshehta dhe inteligjencës artificiale gjeneruese, ndërsa në këtë mënyrë bëhen edhe më vështirë për tu zbuluar.

Në një kontekst evropian, NHMI-ja njihet si një kërcënim i sigurisë dhe politikës së jashtme që kërkon një përgjigje të koordinuar, ndër sektoriale, me theks jo vetëm në përmbajtje, por edhe në taktikat, teknikat dhe procedurat e ndikimit dhe ndërhyrjes. Prandaj, nuk duhet të konsiderojmë ndërhyrjen e huaj dhe manipulimin e informacionit si një kërcënim të largët. Nevojitet një mekanizëm i qartë dhe i koordinuar që do të bashkojë institucionet, mediat, teknologjinë dhe qytetarët në mbrojtje të përbashkët.

Sfidat e reagimit institucional ndaj NHMI-së

Maqedonia e Veriut, si një vend me pozicion strategjik gjeopolitik, anëtar i NATO-s dhe me ambicie të shprehura qartë për integrimin në BE, është në një pikë ku duhet të zhvillojmë përgjigjen kombëtare të NHMI-së, në një kornizë gjithëpërfshirëse dhe të koordinuar.

Ekziston vetëdije midis aktorëve shtetërorë për çështjen e përgjithshme të kërcënimeve hibride, dezinformimit dhe potencialit për ndikim të dëmshëm të huaj. Është perceptuar se shteti është i vendosur në një mjedis rajonal shumë të ekspozuar, ku ndikimet e informacionit me origjinë të jashtme shpesh bazohen në ndarjet ekzistuese politike dhe sociale. Megjithatë, **niveli i të kuptuarit të çështjes është i ndryshëm dhe, siç pritet, është më i lartë midis përfaqësuesve të komunitetit të sigurisë dhe inteligjencës**. NHMI-ja njihet si një fenomen kompleks dhe dinamik që ndodhet në kryqëzimin e politikave të sigurisë, informacionit dhe komunikimit. Por duke qenë se ky kërcënim nuk është përcaktuar në rregulloren e brendshme, asaj ende i mungon një mirëkuptim i unifikuar institucional. Disa palë të interesuara shtetërore identifikojnë NHMI-në kryesisht përmes një prizmi të sulmeve kibernetike, propagandës në internet dhe përmbajtjes manipuluese, ndërsa të tjerët e lidhin atë me forma më të gjera të ndikimit të huaj dhe praktikave destabilizuese të komunikimit. Prandaj, **ekziston një nevojë e caktuar për ndërhyrje në kornizën e ndërtimit të politikave**.

Në vend, **ekziston infrastrukturë themelore institucionale, por është e nevojshme të lidhen pikat e izoluara në një sistem që funksionon në** mënyrë koherente dhe me vendosmëri, me kompetenca dhe aktivitete të përcaktuara saktësisht. Megjithëse NHMI-ja perceptohet si një kërcënim real dhe në rritje për proceset demokratike dhe sigurinë kombëtare, institucionet në pjesën më të madhe i qasen asaj në mënyrë selektive dhe në varësi të kontekstit, me aktivitete të përqendruara kryesisht në situatat aktuale të krizës (proceset zgjedhore, fushatat e dezinformimit ose ngjarjet rajonale), sesa brenda një mekanizmi të vazhdueshëm, sistematik për parandalimin dhe qëndrueshmërinë. Këshilli Koordinues i Komunitetit të Inteligjencës së Sigurisë, i cili parashikohet zyrtarisht si organ koordinues në Strategjinë për Ndërtimin e Rezistencës dhe Ballafaqimin me Kërcënimet Hibride (2021–2025), nuk mban takime të rregullta dhe nuk ka rezultate të dukshme në fushën e NHMI-së. Jo të gjitha palët e interesuara e njohin rolin e tyre në sistemin më të gjerë, dhe shumica theksojnë mungesën e komunikimit dhe kujtesës institucionale, si dhe mungesën e kapaciteteve njerëzore dhe teknike. Shumica dërrmuese nuk i njohin institucionet e tyre as si mbajtëse të përgjegjësisë dhe as kompetenca në atë pjesë, që nënkupton se **nevojitet ndërhyrje edhe në nivelin strategjik dhe politik**.

Proceset e iniciuara në Ministrinë për Transformim Digjital pritet të japin rezultate të forta në drejtim të rritjes së rezistencës kibernetike, ndërsa **bashkëpunimi tashmë i vendosur me vendet dhe**

organizatat partnere konsiderohet vendimtar në tejkalimin e sfidave.

Shumica e **aktorëve shtetërorë nuk janë të vetëdijshëm për ekzistencën e planit të veprimit në lidhje me Strategjinë për Ndërtimin e Rezistencës dhe Ballafaqimin me Kërcënimet Hibride (2021 – 2025)**, as nuk njohin përgjegjësitë që u janë besuar atyre nga strategjia si pjesë e kompetencës së tyre institucionale. Megjithëse nuk dihet nëse ka një mekanizëm për të monitoruar zbatimin e planit të veprimit në lidhje me Strategjinë, është e qartë se nuk ka arritur rezultatet e parashikuara, gjë që **kërkon analizë të thellë gjatë përgatitjes së dokumentit tjetër strategjik dhe/ose të veprimit në cikël**.

Kjo tregon se **institucionet shtetërore janë në faza të ndryshme të miratimit institucional të konceptit të NHMI-së**: nga ndërgjegjësimi bazë, përmes zhvillimit të kapaciteteve të brendshme, deri tek integrimi praktik në dokumentet strategjike dhe politikat operacionale. Kjo nënkupton që ndërgjegjësimi, njohuria dhe reagimi i NHMI-së **është një fushë në të cilën nevojitet përmirësimi**. Institucionet pranojnë se ndërtimi i qëndrueshmërisë sociale ndaj NHMI-së kërkon një qasje afatgjatë që shkon përtej kornizave administrative dhe teknike dhe mbështetet në partneritetin me sektorët akademikë dhe qytetarë dhe mediat. Prandaj, edukimi sistematik në fushën e **edukimit mediatik dhe digjital dhe komunikimi transparent dhe i përgjegjshëm** është thelbësor për ngritjen e nivelit të rezistencës ndaj këtij lloji të kërcënimit.

Opsionet e reagimit dhe koordinimit institucional

Krijimi i një modeli kombëtar për trajtimin e NHMI-së do t'i mundësojë Maqedonisë së Veriut të lëvizë drejt një sistemi të integruar, funksional dhe të qëndrueshëm të reagimit institucional. Ndërtimi i qëndrueshmërisë sociale dhe institucionale nuk mund të arrihet me aktivitete të izoluara, por duke ndërtuar një sistem të bazuar në koordinimin ndërinstitucional, edukimin mediatik, forcimin e ndërgjegjësimit të publikut dhe bashkëpunimin ndërkombëtar. Prandaj, propozohen opsionet e mëposhtme të zgjidhjes institucionale:

- **Krijimi i një qendre të pavarur për qëndrueshmëri digjitale ose kombëtare**
  Parashikon integrimin e mekanizmit përmes një zyre koordinimi "bërthamë + rrjet". Kjo do të sigurojë peshë politike, ndërveprim dhe reagim të shpejtë në situata krize, por një rrezik i mundshëm është mbingarkesa me çështje të tjera, varësia nga vazhdimësia politike dhe mungesa e mundshme e analizave të thella nëse bërthama është e vogël.

- **Krijimi i një mekanizmi kombëtar të koordinimit në kuadër të Qeverisë**
  Parashikon integrimin e mekanizmit përmes një zyre koordinimi "bërthamë + rrjet". Kjo do të sigurojë peshë politike, ndërveprim dhe reagim të shpejtë në situata krize, por një rrezik i mundshëm është mbingarkesa me çështje të tjera, varësia nga vazhdimësia politike dhe mungesa e mundshme e analizave të thella nëse bërthama është e vogël.

- **Integrimi në Këshillin Koordinues të Komunitetit të Inteligjencës dhe Sigurisë**
  Mundëson forcimin dhe funksionalizimin e një strukture ekzistuese duke zgjeruar mandatin e saj në fushën e NHMI-së. Avantazhi është në racionalizimin e një strukture tashmë të krijuar, por rreziku është në shikueshmërinë dhe koordinimin më të ulët të publikut për të mbetur "në letër", gjë që kërkon disiplinë dhe procedura të qarta të funksionimit të standardeve.

Burimet e konsultuara:

- Grizev A., Poposka V. (2025). Reagimi institucional ndaj ndërhyrjes së huaj dhe manipulimit të informacionit në Maqedoninë e Veriut: modelet dhe opsionet e politikave. Instituti për Studime të Komunikimit. Botimi ResPublica, Shkup.
- Strategjia Kombëtare për Ndërtimin e Rezistencës dhe Ballafaqimin me Kërcënimet Hibride 2021–2025 (me Planin e Veprimit). Shkup.
- European Commission (2020). Action Plan against Disinformation. Brussels.
- European External Action Service (2023). 1st EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) Threats. Towards a framework for networked defence. Brussels: EEAS.
- European External Action Service (2024). 2nd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats. A Framework for Networked Defence.

Më shumë mbi temën e kësaj përmbledhje shpjegohet në dokumentin për politika publike

"REAGIMI INSTITUCIONAL NDAJ NDËRHYRJES SË HUAJ DHE MANIPULIMIT TË INFORMACIONIT NË MAQEDONINË E VERIUT: MODELET DHE OPSIONET E POLITIKAVE"

Институт за комуникациски студии

www.iks.edu.mk

info@iks.edu.mk

British Embassy Skopje

UK International Development
Partnership | Progress | Prosperity

Ky produkt është përgatitur në kuadër të projektit "Monitorimi, zbulimi dhe ekspozimi i ndërhyrjeve të fshehta të huaja dhe manipulimit të informacionit", financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar, me mbështetjen e Ambasadës Britanike në Shkup. Mendimet dhe qëndrimet e shprehura në këtë përmbajtje nuk pasqyrojnë çdo herë mendimet dhe qëndrimet e Qeverisë Britanike.